

สืบชะตาล้านนา : แนวคิดและการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของชุมชนในล้านนา
Luck-Bringing Ritual: Concept and Relationship-Building in the Context of the Society
and the Soul of Lanna Community

โดย.รศ.พูนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์

สังเคราะห์โดย : ดร.อภิษฎา ศรีเครื่อง
สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

ภายในฉบับนี้:

วัตถุประสงค์การวิจัย

แนวคิดทฤษฎี

เครื่องมือและวิธี

ผลการวิจัย

องค์ความรู้ที่ได้รับ

วิจารณ์

ล้านนาเป็นอาณาจักรหนึ่งที่ตั้งอยู่ทางภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ซึ่งมีความเจริญรุ่งเรืองมากทั้งในด้านศิลปประเพณีและวัฒนธรรมที่งดงาม โดยได้สั่งสมสืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ดังปรากฏในตำนานหรือพงศาวดารต่างๆ จากโบราณสถานตามวัดวาอารามที่ปรากฏในเมืองสำคัญของล้านนาล้านนายังมีการยอมรับเคารพนับถือลัทธิดั้งเดิมที่มีความเชื่อในเรื่องสิ่งลี้ลับ เช่น ผี วิญญาณ ไสยศาสตร์และ

ศาสนา พราหมณ์เมื่อพระพุทธศาสนาได้แผ่ขยายเข้ามาในดินแดนนี้ก็ได้ยอมรับนับถือเอาคำสอนทางพระพุทธศาสนาเข้ามาเป็นแนวทางดำเนินชีวิตสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่นการปฏิบัติพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนามีการผสมผสานกลมกลืนกันได้อย่างสนิทชนิดแยกกันไม่ออกระหว่างพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา และพิธีกรรมทางศาสนาพราหมณ์

สืบสาพิธีสืบชะตาฉบับครูบาภา
วีย์วัดเหมืองหม้อ อ.เมือง จ.แพร่

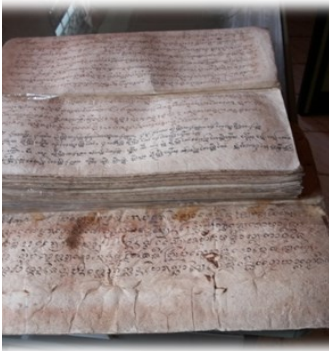
- พิธีสืบชะตาหรือการสืบชะตาของล้านนา เป็นเรื่องที่ฝังแน่นอยู่ในตัวบุคคลของล้านนา ถ้าหากว่าบุคคลมีความเชื่ออยู่ในตัวเองว่าสิ่งนั้นมีประโยชน์ก็จะยึดถือและดำรงความเชื่อไว้มให้อยู่กับสังคมใน

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา แนวคิด และ คุณ ค่า เชิง จ ริ ย ะ ร ร ม ของ ประเพณีสืบชะตาในล้านนา
- 2) เพื่อศึกษารูปแบบและกระบวนการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของประเพณีสืบชะตาที่มีต่อชุมชนในล้านนา
- 3) วิเคราะห์ คุณ ค่า ความสัมพันธ์ในเชิงพหุลักษณะของประเพณีสืบชะตาในล้านนา

แนวคิดและทฤษฎี

แนวคิดและต้นเค้าในสมัย พระนางจามเทวี

ปืบสาพิธีสืบชะตาฉบับครุภาคาริชัยวัดเหมือง
หม้อ อ.เมือง จ.แพร่

การสืบชะตาในยุคแรกนี้มี
ฐานความคิดและความเชื่อ
มาจากพระพุทธศาสนา คือ
การที่เป็นผู้มีบารมีหรือ
ผู้ปกครองที่ดีนั้น ต้องมี แก้ว
3 ประการ คือ แก้วกาย
แก้ววาจาและแก้วใจ การ
ประพฤติดีปฏิบัติชอบ 3

ประการนี้ จะส่งผลให้
ผู้ปฏิบัติพบแต่ความสุขความ
เจริญก้าวหน้าในตนเอง
หน้าที่การงานและบริวาร
แวดล้อม ในขณะที่เดียวกัน
การที่ตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรม
และสัจธรรมก็ยังส่งเสริม
กาย วาจาและใจให้มีพลัง
งดงามประสบความสำเร็จใน
ชีวิตมากยิ่งขึ้น เพื่อให้เกิด

ความขลัง และ ความ
น่าเชื่อถือในผลแห่งการ
กระทำดีทั้งปวงทั้งหลาย
ดังกล่าวก็เสริมพิธีกรรมทาง
พระพุทธศาสนาเป็นการ
เสริมสิริมงคลทำให้ทราบว่
“คน ศาสนาและพิธีกรรม”
เป็นฐานคิดชีวิตการดำรงอยู่
เป็นศูนย์รวมจิตใจของทุก
ชุมชนล้านนามาแต่อดีตกาล

แนวคิดและต้นเค้าในสมัยของพระเจ้าสามฝั่งแกนในราชวงศ์เม็งราย

ตามหลักฐานที่ปรากฏ
เกี่ยวกับพิธีกรรมการสืบ
ชะตาในสมัยโบราณ
โดยเฉพาะพิธีสืบชะตาเมือง
ในสมัยพระเมืองแก้ว
ราชวงศ์มังราย(พ.ศ. 2039-
2068) ได้กล่าวถึงพิธีสืบ

ชะตาเมืองไว้อย่างละเอียด
โดยกล่าวว่าพระมหากษัตริย์
แห่งนครเชียงใหม่จะทรงเป็น
ประธานในพิธีสืบชะตาเมือง
เพื่อให้เกิดความสุขสวัสดิ์แก่
บ้านเมืองและประชาชนโดย
ทั่วหน้า และสมัยพญามัง

ราย ได้รวบรวมแคว้นโยนก
คือ เชียงราย เชียงแสน
และแคว้นพินัง คือ เมือง
ลำพูน เชียงใหม่ เข้าด้วยกัน
ทำให้เป็นเมืองใหญ่ ดินแดน
แห่งนี้มีประเพณี พิธีกรรม
และความเชื่อที่หลากหลาย

การสืบชะตาในท้องถิ่นและ
สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชุมชนสังคม
ล้านนาไทย ที่ผูกพันกับวัฒนธรรม
และชนบประเพณีดั้งเดิมในสังคม
เป็นการสะท้อนคุณค่าและอนุรักษ
ภูมิปัญญาท้องถิ่นของบรรพบุรุษให้
เกิดความเจริญงอกงามสืบต่อไป

แนวคิดและความเชื่อทางพระพุทธศาสนาตามวิถีของคนในล้านนา

สูตรการตรวจดวงชะตาของเจ้า
ชะตาแต่ละคนก่อนทำพิธีสืบชะตา

แนวคิดของคนล้านนาเกิดมา
จาก ความ ศรัทธา ใน
พระพุทธศาสนาจากการได้
ศึกษาพระธรรมคำสอนของ
พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทำให้มี
ความคิดที่จะทำที่บ้านเมือง

ผู้คนในสังคมได้อยู่ร่วมกัน
อย่างสงบสุขดำรงตนอยู่ใน
ศีลธรรมจึงน้อมนำเอาคำสั่ง
สอนตามหลักธรรมของ
พระพุทธเจ้ามีพระรัตนตรัย
ทั้งสาม ประการ คือ

พุทธานุภาพ ธรรมานุภาพ
และ สังฆานุภาพ มา
ผสมผสานเป็นพิธีสืบชะตา
ขึ้นมาเป็นความเชื่อที่ฝังลึก
มาแต่พระพุทธศาสนา

แนวคิดและความเชื่อเกี่ยวกับ “กรรม” หรือ “กฎแห่งกรรม”

มนุษย์ทุกคนมีกรรมเป็นของตนเองและขึ้นอยู่กับการกระทำของแต่ละคนมากบ้างน้อยบ้างเป็นสำคัญ การที่ประสบกับภัยพิบัติและเคราะห์กรรมที่เป็นความทุกข์ความเดือดร้อนต่าง ๆ นั้นล้วนแต่เกิดจากกรรมที่เคยกระทำไว้และส่งผลในภพปัจจุบัน จึงนำไปสู่

กระบวนการแก้ไขโดยแสวงหาแนวทางที่จะทำให้ชีวิตดีขึ้น โดยใช้พิธีกรรมเป็นสื่อตามคติความเชื่อเรื่อง “กรรม” อันเกิดขึ้นต่ออายุวัฒนภูมิที่ประสบเคราะห์กรรมเกือบถึงขั้นชะตาขาดในการประกอบพิธีกรรมการสืบชะตาของล้านนาจึงได้รับอิทธิพลความเชื่อในเรื่องของ

กรรม ชาวล้านนาเชื่อว่าการทำดีย่อมได้รับผลดีตอบแทน เช่น การทำบุญทำนุบำรุงพุทธศาสนา ก็จะทำให้ผู้ทำบุญพบแต่สิ่งที่ดีงาม คิดสิ่งใดก็สมปรารถนาทุกประการ เชื่อในเรื่องนิพพาน จึงมุ่งทำบุญให้ตนเองหลุดพ้นจากการเกิด แก่ เจ็บ ตาย ทั้งปวง

อาจารย์อุตร พรินทรากุล
ผู้เชี่ยวชาญในการอ่านปี่สา
ภาษาล้านนา (ตัวเมือง ฉบับครู

แนวคิดและความเชื่อในการสืบชะตาที่สัมพันธ์กับตัวบุคคลหรือปัจเจกบุคคล

พิธีสืบชะตาหรือการสืบชะตาของล้านนาเป็นเรื่องที่ฝังแน่นอยู่ในตัวบุคคลของล้านนา ถ้าหากว่าบุคคลมีความเชื่ออยู่ในตัวเองว่าสิ่งนั้นมีประโยชน์ก็จะยึดถือและดำรงความเชื่อไว้อยู่กับสังคมในชุมชนและ

บริบทโดยรอบ สังคมและตัวบุคคลก็จะเป็นกลุ่มหนึ่งที่คอยอบรมขัดเกลาหรือถ่ายทอดองค์ความรู้พิธีกรรมการสืบชะตาด้วยประการหนึ่ง ตามเอกสารคัมภีร์สืบชะตาหรือการสืบชะตาล้านนา พบว่า ได้

สะท้อนภาพพิธีกรรมกิจกรรมต่างๆตามจารีตประเพณีดั้งเดิมของล้านนา ที่สื่อถึงกิจกรรมในชีวิตประจำวัน เช่น ความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์ โหราศาสตร์ เช่น ความเชื่อเรื่องฤกษ์ยาม การสะเดาะเคราะห์

พิธีกรรมสืบชะตาเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตทำให้เกิดกำลังใจที่ดี หรือจะกระทำต่อเมื่อเจ็บป่วย หรือต้องเดินทางไกลหรือเพื่อรับตำแหน่งใหม่ การแต่งงาน งานบุญขึ้นบ้านใหม่

แนวคิดและความเชื่อในการสืบชะตาที่สัมพันธ์กับวิถีวัฒนธรรมประเพณีของล้านนาโดยตรง

ของการสืบชะตาในล้านนามีฐานข้อมูลสำคัญมาจากการบริหารจัดการเมืองในล้านนา และวิถีปฏิบัติของชาวล้านนาที่สามารถสืบค้นฐานข้อมูลถึง 7 แนวคิดด้วยกัน คือ ในยุคสมัยของพระนางจามเทวีที่ครองเมือง

หรือภูซัยและในสมัยของพระเจ้าสามฝั่งแกนราชวงศ์เม็งราย แนวคิดและความเชื่อทางพระพุทธศาสนาตามวิถีของคนในล้านนาแนวคิดและความเชื่อเกี่ยวกับ “กรรม” หรือ “กฎแห่งกรรม” แนวคิดความเชื่อในเรื่อง

มงคลแนวคิดความเชื่อในการสืบชะตาที่สัมพันธ์กับตัวบุคคลหรือปัจเจกบุคคลและแนวคิดและความเชื่อในการสืบชะตาที่สัมพันธ์กับวิถีวัฒนธรรมประเพณีของล้านนาโดยตรง

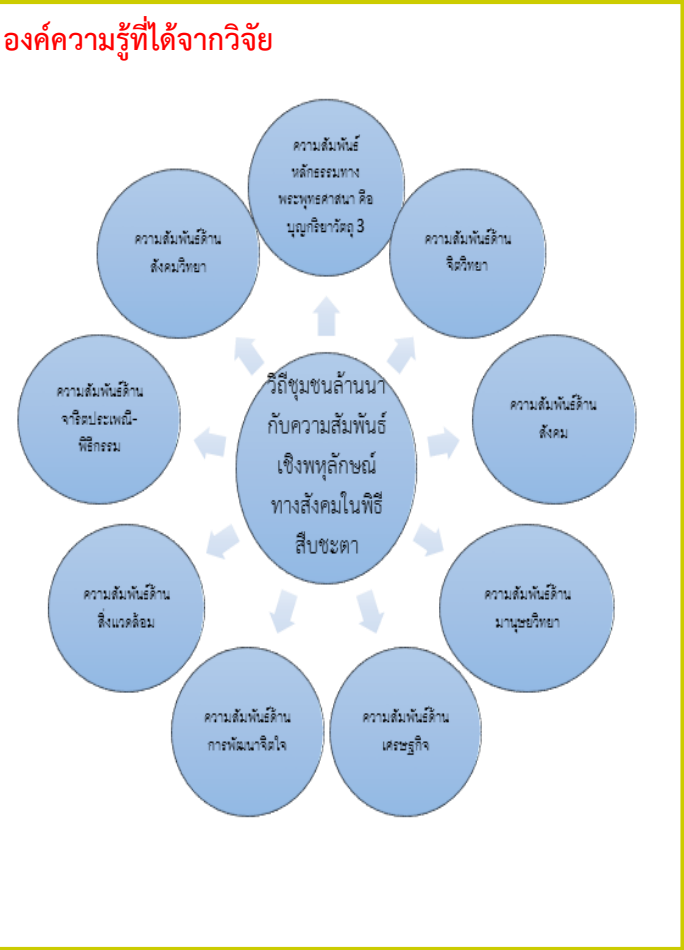
ปี่สาแผ่นดวงการตรวจดวงชะตา (ฉบับครูบาวาวิชัยอดีตเจ้าอาวาสวัดเหมืองหม้ออำเภอเมือง จังหวัด

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีระเบียบวิจัยเชิงคุณภาพ

การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารเชิงเนื้อหา (Content analysis) การวิเคราะห์ข้อมูลจากการเสวนา จากการสัมภาษณ์ โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลจากการเสวนาแบบสรุปและจับใจความสำคัญ

ผลการวิจัย พบว่า การสืบทอดเป็นพิธีกรรมที่มีต้นทุนทางสังคมสูง มีประวัติพื้นฐานมาจากศาสนาและตามปมเหตุแห่งอิทธิพลของพระพุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์ที่เชื่อมโยงกันอย่างเหมาะสม มีแนวคิดจากต้นเค้าเดิมตามจารีตลัทธิ ลัทธิ และข้อมูลประวัติศาสตร์ยุคสมัยพระนางจามเทวีและพระเจ้าสามฝั่งแกน ราชวงศ์เม็งราย ผสมกับความเชื่อในเรื่อง “กรรม” หรือ “กฎแห่งกรรม” “มงคล 38 ประการ” ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตที่สร้างเสริมคุณธรรมและจริยธรรม ส่วนตัวบทสวดในพิธีกรรมที่ศักดิ์สิทธิ์ ได้เสริมสร้างพลังทางใจ แก่ชุมชนเกิดความสามัคคีความเอื้ออาทรการเกื้อกูลพึ่งพาอาศัยกันมีความปรารถนาดีต่อกันก่อให้เกิดบุญกิริยาวัตถุ 10 ประการตามหลักของพระพุทธศาสนา การสืบทอดตามจารีตลัทธิมีสามแบบ คือ การสืบทอดคน สืบทอดบ้านและสืบทอดเมือง ส่วนการสืบทอดแม่น้ำและป่าเกิดขึ้นตามบริบทของสังคมปัจจุบัน เน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

วิจารณ์

แก่นหรือพื้นฐานวิถีปฏิบัติของคนในชุมชนล้านนามาจากพิธีกรรมโดยมีปัจจัยหลัก คือ ศาสนา และการอยู่ร่วมในชุมชน ซึ่งมีองค์ประกอบหลัก จากบริบทของสังคมและอาศัยกลไกของธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและสิ่งเหนือธรรมชาติผลตอบรับที่ได้คือ คุณค่าทางวิถีปฏิบัติความเข้มแข็งทางด้าน กาย วาจาและด้านจิตใจ ซึ่งเป็นพื้นฐานการสร้างความยั่งยืนของชุมชนและสังคม หลั ก ธ ร ร ม ท า ง พระพุทธศาสนาส่งผลต่อการพัฒนาในคุณธรรมของมนุษย์ที่พึงปฏิบัติ คือ หลักไตรสิกขาเกิด

ความเข้มแข็งทางใจแล้วสู่กระบวนการพัฒนาพฤติกรรมเกิด คุณธรรมบด ที่เชื่อมโยงกับพิธีกรรมสืบทอดและส่งผลในการดำเนินชีวิตตามวิถีชุมชนในสังคมล้านนา

การปฏิบัติในวิถีชุมชนล้านนาตอนบน 8 จังหวัดเชื่อมโยงในเชิงพหุลักษณ์กับกระบวนการทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาได้อย่างลงตัว

เอกสารอ้างอิง

- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ**, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัท สหธรรมิกจำกัด, 2539.
- มณี พะยอมยงค์, **ประเพณีสิบสองเดือนล้านนาไทย**, เล่มที่ 2. เชียงใหม่: ส.ทรัพย์การพิมพ์, 2529.
- มณี พะยอมยงค์. **ล้านนาไทย**. เชียงใหม่: ส.ทรัพย์การพิมพ์, 2543.
- เอมอร ชิตตโสภณ, **ความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมล้านนากับวรรณกรรมประจำชาติ**, เชียงใหม่ : ธนบรรณาการพิมพ์, 2533.